

Мартиненко В.П.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ

Структура процесу податкового планування суб'єктів господарювання

Анотація. У науковій статті запропонована структура податкового плану суб'єкта господарювання, реалізація якого дозволить підприємству уникнути складних ситуацій в господарській діяльності та сприятиме більш раціональному використанню фінансових ресурсів.

Ключові слова: структура, процес, податкове планування, суб'єкт господарювання, база оподаткування, податкові платежі.

Аннотация. В научной статье предложена структура налогового плана субъекта хозяйствования, реализация которого позволит предприятию избежать сложных ситуаций в хозяйственной деятельности и будет способствовать более рациональному использованию финансовых ресурсов.

Ключевые слова: структура, процесс, налоговое планирование, субъект хозяйствования, база налогообложения, налоговые платежи.

Annotation. In the scientific article the structure of tax plan of subject of management realization of that will allow to the enterprise to avoid difficult situations in economic activity and will assist more rational use of financial resources is offered to.

Keywords: structure, process, tax planning, management, subject, base of taxation, tax payments.

Вступ. Одним із напрямів підвищення ефективності господарювання на підприємствах є запровадження податкового планування, що являє собою інтеграційний процес раціоналізації господарської діяльності з позиції відповідності діючому податковому законодавству та стратегії життєздатності суб'єкта господарювання.

Для вітчизняних підприємств податкове планування виступає необхідним засобом адаптації до мінливості зовнішнього середовища. Складання прогнозу податкових платежів, виявлення та аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на рівень оподаткування, оцінка вкладання коштів у бізнес за існуючого рівня податкового навантаження створюють основу для обрання підприємствами більш оптимального варіанту здійснення фінансово-господарської діяльності в умовах чинної податкової системи. Доречно відмітити, що податкове планування дозволяє суб'єкту господарювання уникнути багатьох складних ситуацій, поліпшує координацію дій, сприяє більш раціональному використанню фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі теоретичні та практичні аспекти податкового планування на підприємствах в наш час досліджувались і висвітлювались такими вченими як А.І. Крисоватим, А.Я. Кізіма [1], Іванов Ю.Б. [2], Супруненко С.А. [3], Дмитренко Л.І., Єгорова Т.М. [4], Ткаченко В.В. [5] та інші. Але на даний час недостатньо напрацьований системний підхід до організації податкового планування на підприємствах, що негативно позначається на якості управлінських рішень. Відповідно, питання, що досліджується в даній науковій роботі, є актуальним і являє собою важливу науково-практичну проблему.

Мета дослідження - поетапне розбиття процесу податкового планування, що дозволить забезпечити суб'єкту господарювання достатню рівновагу в процесі розвитку та постійно вдосконалювати діючу стратегію життєздатності.

Виклад основного матеріалу. Формування моделі податкового плану суб'єкта господарювання – одна із задач визначення механізмів впливу податкового планування на отримання максимального прибутку на підприємстві, а також на розвиток підприємницької діяльності. Податкове планування дозволяє підприємству уникнути складних ситуацій, поліпшує координацію дій, сприяє більш раціональному використанню фінансових ресурсів.

Варто відмітити, що модель податкового планування повинна розроблятися в складі наступних основних елементів:

- податковий бюджет;
- об'єкти оподаткування;
- механізми оподаткування по кожному із об'єктів моделі;
- суб'єкти оподаткування (підрозділи організації , які формують, ведуть облік і контролюють об'єкти оподаткування);
- календар платника податків по кожному податку;
- перелік заходів по оптимізації податкових потоків, часові параметри реалізації оптимізаційних заходів, відповідальні виконавці, ресурси та інструментарій, які необхідні для вказаних заходів;
- графік податкових платежів з врахуванням заходів по оптимізації податкового портфеля та податкових пільг по конкретних податках (по видах податків та по періодах);

Як правило, представники комерційних і виробничих підрозділів організацій не беруть до уваги те, що саме результати їх роботи і прийнятих рішень прямо відображається на тому, яку суму податків прийдеться перерахувати і сплатити по результатах роботи за звітний період. Саме розробка податкової моделі на підставі зібраної інформації і уточнення функцій всіх служб і підрозділів організації дозволяє усунути цей недолік . В результаті, платник податків одержує повне уявлення не тільки про суми майбутніх податкових платежів, а і додаткові можливості, а саме:

- моделювання витратної частини бюджету організації;

- оцінка фінансових наслідків вибору тієї чи іншої схеми обліку;
- уточнення функціональних обов'язків, прав, відповідальності підрозділів підприємства, які формують, ведуть облік і контролюють формування об'єкта оподаткування;
- постановка задачі для наступного формування податкової політики підприємства;
- проробка можливих «критичних» договорів і ситуацій, а також об'єктів особливої уваги зі сторони фіскальних чи інших контролюючих органів. Для створення ефективної податкової моделі підприємства, крім структури податкового планування, визначення повноважень і вимог до учасників процесу планування податкових платежів, формування бюджету податків, необхідна наявність фінансових, матеріально – технічних та інтелектуальних ресурсів, які формуються при складенні щорічного податкового плану.

Схеми оптимізації податкових платежів стають все більше індивідуалізованими, але всі вони повинні оцінюватись з точки зору тих основних принципів, які і дозволяють в кінцевому рахунку говорити про доцільність вибору способу руху товарно – грошових потоків. При створенні податкового плану суб'єкт господарювання повинний розробити певну схему, у відповідності з якою він планує здійснювати фінансово – господарську діяльність. Основна задача організації при цьому полягає в тому, щоб правильно застосувати і згрупувати інструменти податкового планування, що використовуються.

Процес податкового планування повинний здійснюватись за наступною структурою:

- аналіз поточного стану господарської діяльності;
- аналіз поточного стану оподаткування організації;
- формування стратегії життєздатності підприємства;
- розробки річних бюджетів з оподатковуваними базами, які забезпечують реалізацію стратегії життєздатності суб'єкта господарювання;

- розробка тактичних податкових планів для виконання річних бюджетів;
- визначення напрямів реалізації заходів річного плану з оподатковуваними базами;
- контроль за реалізацією заходів по річному плану з базами оподаткування.

Варто зазначити, що процес податкового планування являє собою оптимальну структуру суб'єкта господарської діяльності, що розроблена з урахуванням вимог діючого законодавства в якості варіанта оптимізації згідно з поставленими цілями. При цьому необхідно врахувати ймовірність змін в податковому законодавстві, які пов'язані з тенденціями в розвитку податкової політики держави, встановленням нових форм і режимів оподаткування, коригуванням податкових ставок, відміною податкових пільг.

На першому етапі процесу податкового планування у керівництва підприємства виникає потреба в наявності своєчасної і повної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень по напрямках концепції розвитку суб'єкта господарювання. З цією метою необхідно провести аналіз поточного стану підприємства, здійснити оцінку його виробничого і фінансового потенціалу.

На другому етапі проводиться податковий аналіз з метою оцінки податкового навантаження на підприємство, а також для виявлення можливості оптимізації оподатковуваних баз суб'єкта господарювання. В межах податкового аналізу проводиться розрахунок абсолютного та відносного податкового навантаження на підприємство, а також аналіз заборгованості підприємства по податках та зборах. Варто відмітити, що абсолютне податкове навантаження відображає кількісну сторону впливу податкової системи на суб'єкт господарювання.

Якісну ж сторону цього процесу відображає відносне податкове навантаження. Оскільки податки розрізняються між собою по ознаках об'єкта оподаткування і джерела сплати, в систему оцінки відносного

податкового навантаження необхідно ввести систему розрахункових відносних показників. Дані коефіцієнти характеризують ступінь тиску податків на виручку від реалізації продукції, балансовий і чистий прибуток, витрати виробництва та обігу .

Змістом цього етапу податкового планування також є вивчення та аналіз податкових проблем організації і постановки задачі у відповідності з якою потім підбираються інструменти і розробляються схеми .

Аналіз проводиться на підставі отриманої інформації і по його результатах приймаються рішення про необхідність коригування діючої системи податкового планування, про відмову від нерезультативних методів і розробку нових. Коригування і конкретизація податкового плану полягають в ув'язці показників податкового плану з виробничими, комерційними, інвестиційними, будівельними та іншими планами і програмами, а також у встановленні конкретних термінів їх виконання. По підсумках минулого періоду додатковими показниками оцінки ефективності податкового планування є величини відхилень фактичних даних від планових, співвідношення їх з встановленими максимально допустимими відхиленнями. Поряд з обчисленням необхідних оцінних показників, виявляються і аналізуються причини істотних відхилень.

Податковий аналіз також включає в себе визначення особливостей організації фінансово – господарської діяльності підприємства, формування податкового поля, тобто перелік основних податків, які необхідно сплачувати, їх ставки, розміри, розподіл між бюджетами різних рівнів і податкові пільги. Також він повинний включати в себе аналіз системи договірних відносин і типових господарських ситуацій, оцінку суми податкових зобов'язань в поточних умовах господарювання та інші показники.

Податкове планування на підприємстві щільно пов'язане з поняттям податкового потенціалу, оскільки цей показник відображає податкові можливості підприємства. Потенціал відображає склад і структуру

фінансових ресурсів, які можуть бути реалізовані в межах податкового законодавства, що реалізується в умовах реально функціонуючої системи сплати податків за певний час.

Для комплексного виміру податкового потенціалу організації в багатьох випадках може використовуватись система статистичного моделювання поточної та перспективної оцінки податкового потенціалу. Дана система включає інформаційно - статистичну базу даних, період прогнозування, формування статистичних моделей.

База даних включає в себе детальну економічну інформацію, при цьому аналізується наступна інформація:

- податки, що сплачуються конкретним підприємством;
- аналіз структури окремих податків;
- аналіз на базі основних економічних коефіцієнтів.

В загальному аналіз може враховувати більше 30 показників, які характеризують базу оподаткування та розмір необхідних відрахувань. Аналіз оподаткування деталізує статистику сплати податків по кожному періоду, а також включає оцінку податкових перспектив певного суб'єкта господарювання. Варто відмітити, що можливості довільних змін поточної статистики, вибору необхідних критеріїв аналізу і підключення додаткових аналітичних баз даних одночасно з можливістю змін структури таблиць (основні оцінювальні показники) дозволяє найбільш ефективно використовувати представлену систему .

Особливу актуальність при податковому плануванні набуває питання, що стосується аналізу основних факторів, що визначають динаміку податкового потенціалу і надходжень податків в бюджетну систему. Велике значення тут має інформаційна база забезпечення своєчасного і якісного податкового планування. На даний час мають місце значні проблеми, пов'язані із своєчасним, з точки зору прийняття необхідних стратегічних і оперативних рішень в підприємницькій діяльності, отриманням інформації необхідного обсягу і якості. Досить часто необхідні дані є недоступними, або

недостовірними. Вирішення проблеми інформаційної недостатності при оцінці податкового потенціалу може служити система податкових паспортів підприємства .

На третьому етапі формується стратегія життєздатності підприємства, яка являє собою комплекс системи життєзабезпечення підприємств, виробничо- фінансової реструктуризації, податкового планування, реалізація яких дозволить суб'єкту господарювання передбачити негативні тенденції та усунути їх, а також застосувати заходи, що дозволять суттєво підвищити конкурентоспроможність [6].

Четвертий етап характеризується розробкою різних бюджетів з оптимізованими базами, які забезпечують реалізацію стратегії життєздатності підприємства. Слід зазначити , що після складання кожного річного бюджету, на підприємстві визначаються показники, які постійно контролюються.

Розробку тактичних податкових планів для виконання річних бюджетів з оптимізованими оподатковуваними базами складає п'ятий етап. Тактичні податкові плани базуються на річних бюджетах, що розробляються з оптимізованими базами оподаткування. Після складання тактичних податкових планів і на основі податкової політики підприємство розробляє правила, які обмежують дії співробітників і гарантують виконання конкретних поставлених завдань.

На шостому етапі визначається стратегія реалізація заходів податкового плану. На цьому етапі складається схема реалізації заходів податкового плану і проводяться наступні дії :

- оцінка можливостей коригування тактичних податкових планів при отриманні від'ємних відхилень по показниках, що контролюються і розробка схеми заходів по їх усуненню;

- розробка заходів по коригуванню річних бюджетів з оптимізованими базами оподаткування при отриманні від'ємних відхилень по показниках тактичних податкових планів, що контролюються;

- розробка альтернативних сценаріїв майбутнього розвитку підприємницької діяльності на підприємстві у випадку можливостей коригування річних бюджетів.

На цьому етапі здійснюється контроль за реалізацією заходів податкового плану, а також складається податковий паспорт.

Заключним етапом податкового планування на підприємстві є оцінка ефективності запропонованого податкового плану, яка показує наскільки ефективні вибрані способи податкового планування та їх вплив на підприємницьку діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, структурування податкового планування на підприємствах являє собою комплексний, інтеграційний процес, яке повинне базуватись на системному підході з використанням досягнень економічних, фінансових та юридичних дисциплін. Впровадження в систему управління суб'єктом господарювання податкового планування дозволяє робити більш змістовні висновки щодо подальшого розвитку діяльності й знизити ризик прийняття неправильних рішень у конкретній проблемній ситуації.

Список використаної літератури

1. Крисоватий А.І., Кізіма А.Я. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304с.
2. Иванов Ю.Б. Налоговое планирование: принципы, методы, инструментарий: Монография. / Ю.Б. Иванов, В.В. Карпова, Л.Н. Карпов. – Х.: ИНЖЕК, 2008. – 272с.
3. Супруненко С.А. Вдосконалення податкового планування в інтересах держави та підприємства // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2009. - №8 – с. 349-352.
4. Дмитренко А.І., Єгорова Т.М. Податковий ресурс забезпечення економічного розвитку // Наукові праці. – 2010. - Том 133. Випуск 120. – с.62-65.

5. Ткаченко В.В. Податкове планування на підприємстві // Економіка і держава. - 2008. - №12. - С. 55-58.

6. Мартиненко В.П. Стратегія життєздатності промислових підприємств: Монографія, - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 328с.